

Výstava Živy – Masožravé rostliny

K 200. výročí narození Charlese Darwina

Masožravé rostliny právem přitahují pozornost vědců i amatérů. Jejich schopnost přilákat, polapit a strávit živočišnou kořist je fascinující, přičemž velikost kořisti není tak důležitá. Lze dokonce tvrdit, že čím menší kořist rostlina loví, tím dokonalejší adaptace si vytvořila. Na Týden vědy a techniky Akademie věd ČR (viz str. 216) připravila v tomto roce Živa netradiční výstavu o masožravých rostlinách, o které zde krátce referujeme. V této souvislosti nemůžeme opominout osobnost Charlese Darwina, jemuž je věnována část tohoto čísla stejně jako část zmíněné přehlídky pracovišť Akademie věd.

Díky evoluční teorii Ch. Darwina upadlo bohužel jeho další dílo v zapomnění. V případě obsáhlého spisu Hmyzožravé rostliny (Insectivorous plants) jistě neprávem. Kniha vyšla v Londýně r. 1875 a už následujícího roku byla přeložena do němčiny, čímž se dostala do většiny evropských univerzit. Na díle pracoval Darwin s přestávkami 16 let. Kdo knihu četl, poznal v Darwinovi moderního badatele s výborným pozorovacím talentem a schopnostmi analytického myšlení. Spis obsahuje fyziologická a biochemická pozorování rosnatky okrouhlolisté (*Drosera rotundifolia*), mucholapky podivné (*Dionaea muscipula*), tučnice obecné (*Pinguicula vulgaris*), bublinatky obecné (*Utricularia vulgaris*) a bublinatky orchidoidní (*U. alpina*).

Darwin si povšiml pohybu listové čepele rosnatky a usoudil, že bude reagovat na dusíkaté sloučeniny. V dopise J. D. Hookerovi, řediteli Královských botanických zahrad v Kew, píše: „Pohltila mne práce s rosnatkou a pracuji jako šílenec... Není zvláštní, že její lapací zařízení by mohlo být citlivější na dotyk, než kterýkoli nerv v lidském těle? Přitom jsem si naprosto jistý, že je to pravda.“ (1860). Přestože o ostatních rodech (*Nepenthes*, *Darlingtonia*, *Sarracenia*) je v knize jen zmínka, lze Darwina označit za zakladatele systematického výzkumu masožravých rostlin.

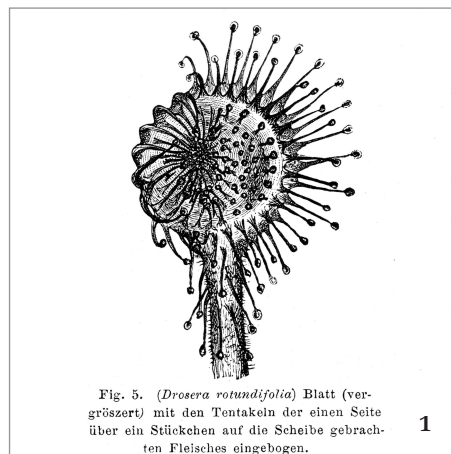

Fig. 5. (*Drosera rotundifolia*) Blatt (vergrößert) mit den Tentakeln der einen Seite über ein Stückchen auf die Scheibe gebrachten Fleisches eingebogen.

Přes veškerá sledování mechanismů lapání, trávení a vstřebávání zůstane nejpřitažlivější pozorování rostlin v jejich přirozeném prostředí. Právě tam lze docenit důmyslné adaptace, kterými se své domovině a kořisti přizpůsobily. Společně se zájmem vědců roste nebyvalým tempem zájem obdivovatelů a pěstitelů. Hlavním tématem bývá nalezení optimálních kultivačních podmínek, k jejichž odvození jsou pozorování z biotopů nezbytná. Ne každý však má možnost lokality navštívit, nehledě na to, že procesy turistů rostlinám příliš neprosívá. O to cennější jsou fotografické dokumenty na lokalitách pořízené.

S pomocí přátel, vědců i amatérů se podařilo shromáždit jedinečnou kolekci fotografií masožravých rostlin (MR) a z výstavy se stalo fórum, na kterém se prezentují i sami autoři. Společenství vědců a entuziastů je v tomto případě stejně zajímavé, jako snímky samotné.

● Spoluautor výstavy Miloslav Studnička, ředitel Botanické zahrady Liberec, poskytl své záběry z Jižní Ameriky a je podepsán pod veškerými texty. Jan a Radka Sudovi věnovali fotografie afrických rosnatek, bublinek a chejlav (*Roridula*). Záběry na australské rosnatky a bublinatky pořídil Mirek Zacpal a snímky evropských tučnic a amerických špirlic jsou od Jana Flíška.

● Steve Alton (Anglie) je botanikem v Královských botanických zahradách v Kew, kde pracuje v programu zachování původních druhů rostlin Velké Británie. Nejvíce obdivuje vysokohorské láčkovky, pro výstavu však vyfotografoval unikátní rosnatku *D. uniflora*.

● Michail Belov (Chile) se významně podílí na mapování chilské flóry. Zaslal snímek horské tučnice *P. chilensis*.

● Marcello Catalano (Itálie) je autorem fotografií thajských láčkovek a nevidané bublinatky *U. delphinoides*.

● Brian Barnes (USA), fotograf a amatérský přírodovědec, autor knihy Masožravé rost-

1 Pohyb tentakulí na listové čepeli rosnatky okrouhlolisté (*Drosera rotundifolia*). Dřevořez podle návrhu Ch. Darwina (1875)

liny Floridy. Je prezidentem floridské společnosti pěstitelů MR. Věnoval fotografie vzácných nalezišť špirlice bělolisté (*Sarracenia leucophylla*).

● Pro manžele Irmagardu a Siegfrieda Hartmeyerovi (Německo) jsou MR společnou vášní. Věnují se především filmování, nicméně pro výstavu jsme vybrali nádhernou láčkovku *Nepenthes pervillei* ze Seychelových ostrovů od paní Irmagardy.

● Heberleyn Hernandez a Sebastian Vieira (Kolumbie) se podílejí na mapování druhů v páramos, odkud pocházejí fotografie tučnice *P. elongata*. Za zmínku stojí také epifytická bublinatka *U. jamesoniana*.

● Gert Hoogenstrijd (Nizozemsko) před několika lety poprvé navštívil Jižní Ameriku, kde pořídil záběry heliamfor a bublinek.

● Ch'ien Lee (Malajsie) je biolog a profesionální fotograf. Záběry láčkovky *N. villosa* či *N. hamata* patří mezi mistrovská díla. Vydal ceněnou knihu o láčkovkách Bornea.

● Allen Lorwie (Západní Austrálie) – botanický konzultant a výzkumník, ale také někdejší prospektor zlatých dolů. Autor tří knih o masožravých rostlinách Austrálie popsal desítky nových druhů. Pro výstavu poskytl množství pozoruhodných australských bublinek a rosnatek.

● Geograf Stewart McPherson (Anglie) je autorem nejnovějšího dvoudílného kompendia o láčkovkách. Z prodeje knih financuje záchranné programy pro ohrožené porosty amerických špirlic. K vidění budou jeho záběry pralesních australských rosnatek a nových druhů láčkovek.

● Cristina Panfet-Valdés (Kuba) přednáší systematickou botaniku v Havaně a přispěla cennými fotografiemi nedosažitelných kubánských tučnic. Např. endemická *P. jackii* je opravdovým klenotem.

● Barry Rice (USA) je jednou z osobností Mezinárodní společnosti pěstitelů MR. Na výstavě bude snímek biotopu darlingtonie kalifornské (*Darlingtonia californica*).

● Hiroshi Wakabayashi (japonsko) je spoluzakladatelem japonské společnosti pěstitelů MR. Z jeho kolekce jsme vybrali bublinatky, které se v kultuře neobjevují, kupř. *U. menziesii*, *U. punctata*, *U. triflora*. Na naše přání vyšplhal na horu Koshin, aby pořídil fotografie tučnice větvitě (*P. ramosa*), prohlášené za japonské přírodní dědictví. Vydal publikaci „Utricularia forever“.

● Shrirang Ramchandra Yadav je indickou botanickou celebritou. Vedoucí taxonom Indie, autor Květeny Kolhapuru. Zabývá se záchranou ohrožených druhů rostlin. Se svým týmem popsal 35 rostlinných druhů, je autorem revize rodu *Utricularia* v Maháráštre. Pro výstavu zaslal indické bublinatky *U. babui* a *U. purpurascens*.

● Urs Zimmermann (Švýcarsko) se účastní výstavy coby autor fotografií nově popsaných druhů láčkovek a heliamfor.

Prostory historické budovy Akademie věd umožňují vystavit jen část sbírky, stejně jako expozice v Literárních kavárnách knihkupectví Academia v Praze (prosrinec 2009) a v Brně (únor 2010). Kompletní výstava bude instalována na jaře příštího roku v Botanické zahradě Liberec. Tedy na místě, odkud celá desetiletí proudí informace o masožravých rostlinách, kde byly popsány nové druhy a kde se nachází unikátní expozice biotopů těchto vzácných a mnohdy choulolistivých rostlin.